

NEZARET KURULUŞ FERMANI

UMÛR-I MÛLKİYE NEZÂRETİ'NİN KURULUŞ FERMANI

Osmanlı Devleti'nde günümüzdeki anlamda bakanlıkların [nâzırlık] kurulmasından önce içişle-
rinden sorumlu ilk görevliye Sadâret Kethudası
adı verilmişti. Dîvân-ı Hümâyûn üyesi olan bu
makâm, padişah II. Mahmud döneminde yapılan
reformlar sonucu 1836 yılında Umûr-ı Mülkiye
Nezâreti adını aldı. Daha sonra 1837 yılında adı
Dâhiliye Nezâreti olarak değiştirildi. Dâhiliye Nâ-
zırlığı; Mektupçu, Mutasarrıf, Kâimmakâm, Mül-
kiye Müfettişi ve Vâfler gibi kamu görevlilerinin
tayin, koordinasyon, bütçe ve idari işlerinden so-
rumluydu.

II. Mahmud'un 23 Zilhicce 1251/16 Nisan 1836
tarihli Sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa'ya
hitâben sâdır olan hatt-ı hümâyûnu ile reîsülküt-
tâblık, Hariciye Nezâretine, sadâret kethudâlığı
da Dâhiliye (Umûr-ı Mülkiyye) Nezâretine dö-
nüştürüldü. 1836'da Umûr-ı Mülkiyye Nezâreti
teşkil edildiğinde bu görev Pertev Mehmed Said
Paşa'ya ve 9 Receb 1253 tarihinde adı Dâhiliye
Nezâreti'ne çevrildiğinde bu defa Âkif Paşa'ya
verildi. Bu iki nezâretin kurulmasından sonra Os-
manlı memûrları, Batı'da olduğu gibi Dâhiliye ve
Hariciye memûrları şeklinde ikiye ayrıldı.

Şimdi bu önemli olayın belgesini yani hem Dâhili-
ye Nezâreti ve hem de Hariciye Nezâretinin kuru-
luş Hatt-ı Hümâyûnunu evvela sadeleştirerek ve
sonra da aynen aslını zikrederim.

Bu Hatt-ı Hümâyûnunun muhtevâsı Osmanlı dev-
leti'nin resmî gazetesi olan Takvîm-i Vakayî'de de
yayınlanmış ve hem Dâhiliye Nâzırı ve hem de
Hâriciye Nâ-zırı için, vazifelerinin ehemmiyetine
dikkat çekilerek, Paşa unvanının kullanılması ka-
rarlaştırılmıştır.

HATT-I HÜMAYÜNÜN SADELEŞTİRİLMİŞ METNİ

Benim Vezirim

Birinci rütbede bulunan devlet adamları Osmanlı
Devleti'nin en büyük ve maslahat-larını görmek-
tedirler. Bu sebeple makâmlarına münasip olarak
bundan sonra müşîrlik ve vezâret rütbelerini kul-
lanmaları konusunda irâde-i şâhânem icrâ olun-
muş idi. Bundan amacımız sadece protokolde
önde yahut arkada durma meselesi değildir. Belki
bütün hallerde hükm ve te'sîri cârî olmak üzere
bunlar bakanlık rütbesini hâiz olacaklar ve askeri
makâmlara has olan paşa unvanına muhtaç olma-
yacaklarıdır.

Devlete ait dört temel hizmetten biri olan malî
hizmetler için defterdârlık ünvânı yerinde ise de,
kethudâlık ta'bîri aslında eskiden farklı bir tarzda
bulunmasından ve re'îsü'l-küttâblık ta'bîri dahi
başlangıçta yalnız Dîvân-ı Hümâyûnumuz kalemlerinin
re'îsi add olunmasından dolayı idi. Hâlbuki
bu asırda Devlet-i Aliyyemizin gün-be-gün itibarı
artmakla ikisinin dahi hizmet ve me'mûriyetleri
ilerleyüp bütün mülkî idâre, dâhilî ve haricî bütün
meselelere şâmil olduğundan, bundan sonra eski
ta'bîrlerden sarf-ı nazar ile kethudâlık hizmeti için
umûr-ı mülkiye nâzırlığı ve riyâset için umûr-ı
hâriciye nezâreti ünvânı kullanılmalı; artık tayin
ve azillerde bakanlar gibi harvâniler giydirmek;
bakanlıklar gibi herbirine fermân-ı hümâyûnum
vermek ve kısaca diğer bütün mu'amelelerinde
bakanlar gibi itibar eylemek icabedecektir.

Zaten devletin bütün üst makâmları ve bakanlar
aynı mu'ameleye tabi tutulmaktadır ve bu konuda
önemli hizmetleri ifa edenler aynı şekilde mu'â-
mele görmelidirler. Bu sebeple cümleiniz tara-
findan herbir husûsa el birliğiyle ve cân hakkıyla
yapışmak husûsları murâd-ı şâhânem olmakla adı

geçenlerin yükseltile unvan ve rütbeleri için belli bir zaman tayin edilerek harvânîler giydirilsin birer kıt'a fermân-ı hümâyûnum verilsin ve bu durum protokole ve Takvîm-i Vakâyi''a dahi böylece derc ve i'lân olunsun.

Bir de bu yeni iki nâzıra eski gelirlerinden başka on beşer bin kuruş mâhiye tahsîs kılınsın. Hak Te'âlâ Hazretleri cümle tabakât-ı me'mûrîn ve bendegân dîn ü Devlet-i Aliyyemize ve zât-ı hümâyûnuma sıdk u istikâmet üzere hizmeti iltizâm edinenleri dâimâ muvaffak ve iki dünyada azîz ve muhterem eyleye âmîn.

29 Zilhicce 1251/16 Nisan 1836.

HATT-I HÜMAYÜNÜN TRANSKRİBE EDİLMİŞ METNİ

Benim Vezîrim

Çünkü rütbe-i ûlâda bulunan Devlet-i Aliyyemizin en büyük hizmet ve maslahatlarına me'mûr olduklarından zât-ı me'mûriyetleri i'tibârıyla lâzım gelen nüfûz ve haysiyetleriçün fîmâ-ba'd müşîrlik ve vezâret rütbe-i celîleleri sıralarında add ve i'tibâr olunmaları husûsu geçende tıbkı irâde-i şâhânem üzere icrâ olunmuş idi. Bundan maksûd-ı hümâyûnumuz yalnız icrây-ı rûsûm ve teşrîfât mahallerindeki takdîm ve te'hîre mühasır olmayup belki kâffe-i ahvâl ve i'tibârâtda hükm ve te'sîri cârî olmak üzere bunlar bi-aynihî ve bi'l-fîl vezâret rütbesini hâiz olarak fakat merâtib-i seyfiyye ünvânı olan paşa lafzı tefevvühüne hâcet olmamak ve bir de işbu hidemât-ı erba'adan umûr-ı mâliye me'mûriyetleriçün defterdârlık ünvânı yerinde ise de kethudâlık ta'bîri fi'l-asl hizmet-i mezkûrenin sûret-i âhar olmasından ve re'îsü'l-küttâblık ta'bîri dahi hîn-i vaz'ında yalnız Dîvân-ı Hümâyûnumuz aklâmının re'îsi

add olunmasından iktizâ idüp halbuki bi-ham-dihî Te'âlâ asr-ı şâhânemde Devlet-i Aliyyemizin gün-be-gün terakkî-i i'tibârâtıyla el-hâletü hâzihî ikisinin dahi hizmet ve me'mûriyetleri ilerleyüp bi'l-cümle umûr-ı mülkiye ve masâlih-i hâriciye ve dâhiliyeyi câmi' olduğuna binâen fîmâ-ba'd eski ta'bîrlerden sarf-ı nazar ile kethudâlık hizmetiyçün umûr-ı mülkiye nâzırlığı ve riyâset içün umûr-ı hâriciye nezâreti ünvânı itlâk olunmak ve bundan böyle tevcih ve ibkâlarında vüzerâ misillü harvânîler iksâ ve rütbe-i vezâret misillü herbirine menşûr-ı hümâyûnum i'tâ ve sâir bi'l-cümle mu'amelât i'tibârları dahi ana göre icrâ kılınmak ve kaldı ki cümle vüzerâ ve vükelây-ı Devlet-i Aliyyemizin işbu i'tibârât ve haysiyetlerinin asıl te'sîrâtı me'mûr bulundukları hidemât-ı celîle ve masâlih-i mu'tenây-ı Saltanat-ı Seniyyemize âid ve bu kazıyyede ise cümle asdikây-ı bendegân-ı Devlet-i Aliyyemiz müttefik ve müttehid olmak icâb eylediğinden inşaallâhu Te'âlâ ana göre cümleiniz tarafından herbir husûsa el birliğiyle ve cân hakkıyla yapışmak husûsları ehass-ı murâd-ı şâhânem olmakla müşârun ileyhimin işbu irtifâ' ünvân ve rütbe-i mahsûsalariyçün bir vakt-i muhtâr intihâbıyla harvânîler iksâ ve birer kıt'a menşûr-ı hümâyûnum ısdâr ve i'tâ ve keyfiyet cânib-i teşrîfâta kayd ve Takvîm-i Vakâyi''a dahi böylece derc ve i'lân olunsun ve bir de nâzır-ı müşârun ileyhimâya vâridât-ı kadîmelerinden başka fazla-i gümrükden müceddeden on beşer bin kuruş mâhiye tahsîs kılınsın Hak Te'âlâ Hazretleri cümle tabakât-ı me'mûrîn ve bendegân dîn ü Devlet-i Aliyyemize ve zât-ı hümâyûnuma sıdk u istikâmet üzere hizmeti iltizâm edinenleri dâimâ muvaffak ve dâreynde azîz ve muhterem eyleye âmîn.

29/Z /1251-16 Nisan 1836.

KAYNAKÇA

Akgündüz, A. (2015) Dahiliye Nezareti Tarihi, Ankara: TİAV.